

Leren houden van levend erfgoed

- Kippen en krielkippen-

**Handboek voor:
Kinderboerderijen – Stadsboerderijen – Educatieboerderijen – Zorgboerderijen en
onderwijsinstellingen die kinderen in clubverband activiteiten willen aanbieden rondom
kippen.**

Leren houden van levend erfgoed - kippen is een onderdeel van het project Leren houden van levend erfgoed, een initiatief van Stichting Zeldzame Huisdierrassen

Colofon

Leren houden van levend erfgoed is een uitgave van de Stichting Zeldzame Huisdierrassen (SZH).

Samenstelling

SZH/ Projectbureau 'Behoud Nederlands Levend Erfgoed', in samenwerking met de projectgroep 'Leren houden van Levend Erfgoed', met speciale bijdrage van Piet Kroon

Redactie

Nonja Remijn
Ank Zegwaard (contactpersoon)
met speciale bijdrage van Piet Kroon

Advies over kippen

NHC en KLN

Pedagogisch advies

Inge Radstake

Foto's en illustraties

Ad en Wilma Taks

Vormgeving

Nonja Remijn en Ad Taks

Redactieadres

Stichting Zeldzame Huisdierrassen
Runderweg 6
8219 PK Lelystad
06-46150594
www.szh.nl
info@szh.nl

**Het handboek en doeboek zijn te bestellen
via het Redactieadres**

Rol van SZH en NHC/KLN

De Nederlandse Hoenderclub (NHC) en Kleindier Liefhebbers Nederland (KLN) zijn nauw bij het project betrokken en willen kinderclubs met kippenrassen stimuleren. Zo kunnen zij de clubs adviseren over de aanschaf van een ras dat voor kinderen geschikt is. Verder willen zij adviezen geven over het inrichten van het hok, de verzorging, het geven van informatie over kippen en de aanschaf van kippen. Zonodig halen zij (geschonken) kippen op bij een fokker en/of brengen zij deze naar een kinderboerderij die meedoet. Verder kan de NHC en KLN hulp verschaffen bij de werving van kippenliefhebbers die een kinderclub kunnen begeleiden.

Naar aanleiding van de resultaten van het pilotproject heeft de SZH dit handboek gemaakt voor het opzetten van kinderclubs met Nederlandse kippenrassen op kinderboerderijen, met daarin onder andere adviezen voor de organisatie van de clubs, tips voor de begeleiding van de kinderen en invulling van het clubuur. En voor de kinderen een (losbladig) boekje met informatie over kippen en het doeboek 'Houden van levend erfgoed-Kippen'.

Na toetsing wordt deze handleiding geschikt gemaakt voor clubs met zeldzame rassen van andere diersoorten. De SZH heeft voor dit project een poster beschikbaar gesteld. Die kan gebruikt worden voor de werving van kinderen maar ook in de PR naar buiten toe.

Verantwoording

Binnen de kinderboerderijorganisaties leefde het idee om kinderen meer bij zeldzame rassen te betrekken door in clubverband activiteiten rond een speciaal ras te organiseren. Hiervoor stonden de zogenaamde postduivenclubs model. Daarnaast was de Nederlandse Bond voor Sierduivenliefhebbers (NBS) actief op zoek naar jeugdleden. Beide initiatieven zijn door de Stichting Zeldzame Huisdierrassen (SZH) samengevoegd in een projectvoorstel en zo ontstond het project 'leren houden van levend erfgoed'. De bedoeling van het project is om kinderen vertrouwd te maken met de oorspronkelijke (landbouw)huisdierrassen, ons levend erfgoed. Omdat de NBS één van de initiatiefnemers is, werden in dit project de eerste clubs opgezet rond Nederlandse sierduivenrassen. In dit project is dankbaar gebruik gemaakt van de ervaring die het CNME Maastricht heeft opgedaan met een zogenaamde geitenclub en een wolclub. Daarnaast is naar de ervaringen gevraagd van de postduivenclubs, met name die in Arnhem.

Doelstellingen

Met dit project bereiken de partners ieder hun doelstellingen. Uiteraard vindt de SZH het belangrijk om kinderen vertrouwd te maken met ons levend erfgoed. Om kinderen te interesseren voor zeldzame rassen is het een eerste vereiste dat zij met deze dieren in aanraking worden gebracht. Dat kan gebeuren in clubs rond Nederlandse kippen-, konijnen en duivenrassen. Op die clubs kunnen houders van kleindieren hun enthousiasme voor deze rassen op kinderen overbrengen. Het biedt daarmee plaatselijke kleindierenverenigingen en speciaalclubs de gelegenheid om jeugdleden te werven. Als de clubs samen met een kinderboerderij georganiseerd worden, kan de kinderboerderij daarmee een aantrekkelijke activiteit aanbieden.

Handboek en doeboek

Het is de bedoeling dat de clubs op zoveel mogelijk kinderboerderijen gehouden worden. De ervaringen van de clubs rond Nederlandse rassen van kleindieren zijn dan ook verzameld in dit handboek, zodat meer dierenliefhebbers en kinderboerderijen dit voorbeeld kunnen volgen. Clubs met oorspronkelijke rassen van sierduiven, kippen, watervogels en konijnen kunnen op deze manier opgezet worden.

Dit handboek 'Leren houden van levend erfgoed' bestaat uit twee delen. In het eerste deel staan in hoofdstuk 1 aanwijzingen voor de organisatie van de clubs (werven van kinderen, subsidiemogelijkheden voor zo'n project, afspraken die je moet maken en de spelregels die hierbij gelden). In hoofdstuk 2 staat de begeleiding van een kippenclub beschreven (met suggesties voor werkvormen en activiteiten).

Bij de bijlagen zitten een aantal bijlagen die voor de begeleider bestemd zijn en een aantal bijlagen, die de begeleider kan uitprinten en mee kan geven aan de kinderen ter aanvulling van hun doeboek.

Het doeboek wat hoort bij dit handboek is ontwikkeld voor de kinderen om mee te werken. Het systeem is losbladig, dus kan elke week aangevuld worden met nieuwe informatie, zodat ze gedurende hun cursus een steeds dikker boek krijgen en zelf maken.

Opdrachten voor de kippenclubs in dit project zijn bedoeld voor kinderen van ongeveer 10 tot 12 jaar.

Indeling Handboek

	Pag.
DEEL 1	
Hoofdstuk 1: Organisatie clubs /voordat de club van start gaat	5
1.1 Introductie	5
1.2 Keuze van locatie en kippen	5
1.3 Financiering en subsidie mogelijkheden voor aanschaf hokken	5
1.4 Afspraken tussen kippenhouders en kinderboerderij	6
1.5 Tips voor werving van kinderen	7
Hoofdstuk 2 Handvat voor begeleiders kinderclub kippen	9
2.1 Sfeer belangrijker dan fokresultaat	9
2.2 Spelregels	9
2.3 Informatie voor kinderen	9
2.4 Een eigen kippenboek	9
2.5 Planning	11
2.6 Programma voor clubmiddagen maken	11
2.7 Werkvormen	12
2.8 Activiteiten	12
Bijlagen voor de begeleider:	
Bijlage 1 Formulier planning	13
Bijlage 2 Werkvormen en activiteiten	14
Bijlage 3 Spelregels voor de kinderen	19
Bijlage 4 Verhalen met achtergrond oorsprong van de rassen	20
Bijlage voor de kinderen:	
Bijlage 5 Kijk en doe kaart	24
Bijlage 6 Zoekkaart	26
Bijlage 7 Extra kippenweetjes voor het doeboek	27

Wegwijs

In dit handboek staan aanwijzingen voor degenen die de club begeleiden, dus de fokkers van de kippen, vrijwilligers of medewerkers vanuit de kinderboerderij.

Deel 1 is geschreven ter ondersteuning van de begeleiding:

In *hoofdstuk 1* staan tips voor afspraken over de organisatie van de clubs, tips ter ondersteuning van het werven van kinderen, de spelregels die opgesteld kunnen worden.

In *hoofdstuk 2* staan suggesties voor de invulling van het clubmiddag en aandachtspunten met betrekking tot het werken met kinderen.

De Bijlagen zijn deels voor de begeleider als achtergrondinformatie, en deels om uit te delen aan de kinderen, als toevoeging van hun doeboek.

Hoofdstuk 1

1.1 Introductie

In de verantwoording staat beschreven wat de bedoeling is van het organiseren van een club rond Nederlandse kippenrassen. Het idee is dat een houder van kippen van een plaatselijke kleindierenvereniging samen met een kinderboerderij in de buurt allerlei activiteiten rond kippen organiseert met een vaste groep kinderen die in clubverband willen meedoen.

Het oprichten van een kippenclub met kinderen vraagt voorbereiding, zoals het vinden van een geschikte locatie voor de club en het werven van kinderen. Omdat bij zo'n club meer partijen betrokken zijn, is het van belang goede afspraken te maken met elkaar, zodat iedereen weet waar hij of zij verantwoordelijk voor is. In dit hoofdstuk worden hier enkele suggesties voor gegeven. Verder zijn er een aantal adviezen over huisvesting en de keuze voor een bepaald kippenras opgenomen, die door de speciaalclubs of de fokkers gegeven zijn. Tot slot volgen nog een paar tips voor het opstellen van spelregels voor de club, voor het aanvragen van subsidie en voor fondswerving.

NB. In dit handboek worden de termen fokkers van kippen, liefhebbers of houders van kippen door elkaar gebruikt.

1.2 Keuze van de locatie en de kippenrassen

Een kinderboerderij is een heel geschikte plaats voor een kippenclub. Daar kunnen dieren gehuisvest worden, er is altijd iemand die de dieren verzorgen kan en kinderboerderijen zijn nu eenmaal ingericht op het ontvangen van kinderen.

Als de kinderboerderij al Nederlandse kippenrassen heeft, kunnen die ingezet worden voor de kippenclubs. Niet alle kippenrassen zijn geschikt voor de club. Het is belangrijk dat de kippen rustig van aard zijn en makkelijk te hanteren zijn. In overleg met de kippenliefhebber kan de kinderboerderij voor één of meer (andere) Nederlandse kippenrassen kiezen. Het voordeel van meerdere rassen is dat een kind een ras kan kiezen dat bij hem of haar past of hem of haar aanspreekt.

Als er al een kippenhok aanwezig is op de kinderboerderij, kan met de kippenliefhebber overlegd worden of het hok nog aangepast moet worden. Soms moet er een nieuw hok aangeschaft worden. In dit geval is het verstandig om geïnformeerd te worden door een houder van kippen, een speciaalclub, een kleindierenvereniging in de omgeving of de NHC. Soms zijn er voor bepaalde rassen speciale voorzieningen nodig en grote kippen hebben meer ruimte nodig dan krielkippen.

Als het hok toch aangepast moet worden of er een nieuw hok moet komen, is het uit educatief oogpunt aan te bevelen om het zo te bouwen dat kinderen in de nesthokken kunnen kijken en de kippen goed kunnen zien.

Kippenliefhebbers van de plaatselijke kleindierverseniging of speciaalclub kunnen daarin advies geven. Op de website van de KLN is informatie te vinden over de huisvesting van kippen (www.kleindierplaza.nl onder het logo van de kip).

1.3 Financiering en subsidie mogelijkheden voor aanschaf van hokken

De kosten voor een nieuw hok kunnen flink oplopen. Er zijn verschillende mogelijkheden om hiervoor subsidie of andere financiële ondersteuning te vragen. De eerste stap is het maken van een begroting van de kosten die hiermee gemoeid zijn. Ga in eerste instantie uit van bedragen die nodig zijn voor het laten maken van een kwalitatief goed hok. Concessies doen kan altijd nog. Deze begroting kan gebruikt worden bij het aanvragen van eventuele subsidie voor de club.

Op landelijk of provinciaal niveau zijn er niet veel mogelijkheden om voor dierversblijven op kinderboerderijen subsidie te krijgen, maar bij de plaatselijke gemeente ligt dat anders. Subsidiekansen

verhogen op het moment dat het project aansluit bij een thema dat een gemeente belangrijk vindt, zoals 'kinderen vertrouwd maken met biodiversiteit of met cultureel erfgoed'.

Soms heeft de gemeente een speciaal budget voor de ontwikkeling of uitvoering van programma's voor naschoolse opvang (NSO). Als de kippenclub de NSO bij het project betreft, is dus aan te bevelen om bij de gemeente en/of NSO groepen in de buurt te informeren welke mogelijkheden er zijn.

Als de kinderboerderij in een wijk staat met bewoners met veel verschillende culturele achtergronden, is het een optie om een doelstelling aan het project toe te voegen zoals het met elkaar in contact brengen van kinderen met verschillende culturele achtergronden. Het Oranjefonds subsidieert initiatieven op dat gebied. Op de website www.oranjefonds.nl is met behulp van een quickscan snel duidelijk te beoordelen of het project hiervoor in aanmerking komt. Het Prins Bernhardfonds in een provincie steunt onder andere projecten die cultureel erfgoed behouden.

In gemeenten waar serviceclubs zijn zoals de Rotary-club (www.rotary.nl) of de Lions-club (www.lions.nl) is het de moeite waard om aan deze clubs een financiële bijdrage te vragen. Ze subsidiëren verschillende plaatselijke projecten. Op de genoemde sites is te zien of er een dergelijke club in de buurt zit.

Soms willen plaatselijke banken of grote bedrijven hokken sponsoren. Geef bij de aanvraag altijd aan waarvoor het is, wat de wensen zijn en hoeveel geld hiervoor nodig is. Laat hen ook de keuze om in natura te sponsoren. Bel na een week het desbetreffende bedrijf op of de brief goed is ontvangen en bied eventueel aan om mee te denken over de vorm waarin zij de club kunnen sponsoren.

Nast bovengenoemde financiële hulpmiddelen, is het ook een mogelijkheid om een kleine bijdrage van de kinderen te vragen bij de inschrijving.

De SZH biedt extra ondersteuning in het aanvragen van subsidies. Voor uitleg of voor het aanvragen van een stappenplan voor een subsidieaanvraag kan contact opgenomen worden met de SZH.

1.4 Afspraken tussen kippenliefhebbers en kinderboerderij

Voordat de club van start gaat is het verstandig om enkele afspraken op papier te zetten, zodat iedereen weet welke verantwoordelijkheden hij of zij heeft (zie kader op pag. 8).

Allereerst zal de vraag wie de eigenaar wordt van de kippen aan de orde komen. De projectgroep adviseert om de dieren en hokken die voor dit project aangeschaft worden in eigendom te geven van de kinderboerderij. De kinderboerderij heeft dan de eindverantwoordelijkheid voor en de zeggenschap over de dieren. Bij de clubs gaat het plezier dat de kinderen hebben in het dier voorop. Dus als dieren niet aan een rasstandaard voldoen, beslist uiteindelijk de kinderboerderij over het lot van de kip. Daarnaast is het belangrijk af te spreken wie verantwoordelijk is voor het fokken en de fokresultaten en wie bepaalt wat er met de jonge dieren gebeurt. Als jonge dieren in eigendom blijven van de kinderboerderij, kan de kippenhouder die eventueel voor eigen gebruik kopen/krijgen van de kinderboerderij.

Voor professionele begeleiders op de kinderboerderij is een *verklaring omtrent het gedrag* verplicht. Het ligt voor de hand om die ook van vrijwillige begeleiders van de kinderclubs te vragen. De kosten zijn voor de kinderboerderij. Meer informatie over de procedure en het aanvraagformulier is te vinden op www.justitie.nl >onderwerpen>opsparing en handhaving>verklaring omtrent het gedrag.

Tot slot is het aan te bevelen dat de verschillende partijen duidelijk afspraken maken over de financiële kant van de club, bijvoorbeeld wie de onkosten van de begeleider/liefhebber betaalt en wie de onkosten in verband met de hokken en de verzorging vergoedt.

1.5 Tips voor het werven van kinderen

Er zijn verschillende manieren om kinderen te werven. Dat kan bijvoorbeeld via de wijkkrant, door een wervingsposter op de boerderij of via school of de naschoolse opvang.

Promotieposter

Hang op de boerderij (bij het kippenhok) een wervingsposter op. Geef informatie zoals wanneer de club begint, wat er gaat gebeuren en wie er aan meewerken (kippenhouders, kleindierverseniging, kinderboerderij). Vermeld daarbij dat dit een onderdeel is van het project van de Stichting Zeldzame Huisdierrassen 'leren houden van levend erfgoed'. Dus laat zien dat dit niet een opzichzelfstaande activiteit is, maar dat de club deel uitmaakt van een groter geheel.

Voor de poster kan in de eerste instantie gebruik gemaakt worden van de wervingsposter die de SZH beschikbaar heeft gesteld maar het is ook leuk om kinderen zelf een promotieposter te laten ontwerpen voor dit project. Een promotieposter kan opgehangen worden in de omgeving van de boerderij, of eventueel meegeven worden aan vaste hulpjes op de boerderij of aan jeugdleden van de vereniging van kleindieren. Zij kunnen hem dan bijvoorbeeld op hun school ophangen.

Persbericht

Maak voor de aanvang van het project een persbericht waarin je aandacht besteedt aan het doel van het project en praktische informatie geeft over het 'wanneer', 'hoe' en 'wie er meedoen'. Voorzie het bericht zo mogelijk van een leuke uitspraak van een kind over het project. Zulke uitspraken citeert de pers graag. Ook succesverhalen van al lopende -houden van levend erfgoed- projecten op andere plaatsen doen het vaak goed in de media. De SZH heeft overzicht over alle lopende -houden van levend erfgoed projecten- dus kan hierbij helpen.

Stuur het persbericht bij voorkeur naar een wijkkrant omdat hier meestal meer ruimte is voor een eigen verhaal (in dagbladen schrijft een redacteur het bericht). Probeer met een wijkkrant overeen te komen dat er regelmatig een stukje over dit project opgenomen kan worden. Zo kunnen mensen in de omgeving het volgen en dit kan ook extra deelnemers opleveren.

Website

Natuurlijk komt de informatie over de kippenclub op de websites te staan van alle organisaties die deelnemen aan het project (kinderboerderij, kleindierenvereniging). Op deze manier kunnen de diverse partijen hun samenwerking laten zien en elkaar promoten. Het is ook mogelijk de activiteiten te laten vermelden op www.kinderboerderijenactief.nl. Deze website wordt jaarlijks door meer dan 35.000 keer bezocht en bevat het activiteitenaanbod van een groot aantal kinderboerderijen. Vergeet niet een datum met jaartal bij je activiteit te zetten. Zo is goed te zien hoe actueel de informatie is. Er kan ook een link naar een websitepagina over het project gemaakt worden.

School en naschoolse opvang

Kinderen van de club kunnen gestimuleerd worden om een spreekbeurt te houden over het project. Dit heeft een dubbel doel. Het kind dat de spreekbeurt houdt, verdiept zich extra in het onderwerp en klasgenoten horen over het bestaan van de kippenclub.

De naschoolse opvang is vaak op zoek naar terugkerende activiteiten of een programma dat ze gedurende langere tijd kunnen aanbieden aan de kinderen die aan hen toevertrouwd zijn. Het kan ook een voordeel zijn dat NSO groepen hun eigen begeleiding meebrengen. Hetzelfde kan gelden voor een buurthuis.

Werven van en via vrijwilligers

Op veel kinderboerderijen helpen vaak vrijwilligers bij de verzorging en van de dieren en het onderhoud van de verblijven. Zij kennen misschien ook kinderen die mee willen doen.

Via een vrijwilliger zijn ook mensen te werven die willen helpen bij de begeleiding van de club of bij het onderhoud van het hok. Natuurlijk is de kippenliefhebber de specialist op het gebied van kippen, maar de vrijwilliger kan hem assisteren bij de activiteiten of het groepsproces in de gaten houden. De vrijwilliger heeft dan een eigen functie in het geheel. Als die benoemd wordt is het voor iedereen duidelijk wat zijn of haar rol is en dat het wel vrijwillig is maar niet vrijblijvend.

Scholieren of studenten die een opleiding volgen in diervoorzorging, onderwijs, of maatschappelijk werk vinden het wellicht ook leuk mee te helpen of kunnen mogelijk hun aandeel als vrijwilliger ook gebruiken als onderdeel van een stage of afstudeeropdracht.

Introductiemiddag

Door geïnteresseerde kinderen de mogelijkheid te geven om twee keer vrijblijvend mee te doen, kunnen ze kennis maken met de groep en met de dieren. Dit verlaagt de drempel om te ervaren hoe het op de club is.

Verantwoordelijkheden

De **begeleiders (houders van kippen)** zeggen toe dat ze:

Blijk zullen geven van een positieve dier- en kindvriendelijke houding (kind gaat voor fokdoel)
Kinderen enthousiast zullen maken voor kippen
Het kind verantwoordelijkheid geven over een kip (een toom kippen)
Kinderen het verzorgen van kippen bijbrengen
Samen met de kinderen tentoonstellingen bezoeken (minimaal één keer per jaar)
Kinderen zullen helpen bij de voorbereidingen voor het meedoen aan tentoonstellingen
Kinderen zullen helpen bij het voorbereiden van een spreekbeurt of werkstuk over kippen
Adresgegevens en telefoonnummers bij de kinderboerderij achter zullen laten

De **kinderboerderij** draagt zorgt voor:

Een aanspreekpunt voor geïnteresseerden
Het voeren, de dagelijkse verzorging
De kosten dragen voor de kippen en voor de inkoop van het voer
De medische zorg van de kippen, waarbij de houder van kippen adviseert
Het maken van afspraken met de begeleiders/liefhebbers omtrent de eindverantwoordelijkheid voor de dieren
Het maken van afspraken met de begeleiders/liefhebbers over wat er met het overschot aan fokmateriaal gebeurt
Het jaarlijkse onderhoud en het goed in de verf zetten van de hokken (in samenwerking met de begeleider)

Hoofdstuk 2 Handvat voor begeleiders

In deze handleiding zijn enkele suggesties gegeven ten aanzien van het karakter van de club en het programma voor de middagen. Het is de bedoeling van de club dat kinderen plezier krijgen in kippen. Deze handleiding is dan ook bedoeld als een handvat en niet als een strak lesprogramma.

De kinderen zullen in de praktijk vooral bezig zijn met het verzorgen en het toiletteren. Tijdens de middagen zal er daarnaast ook gelegenheid zijn de kinderen wat meer over de kippen te laten ontdekken. Daarbij kan gebruik gemaakt worden van de suggesties in dit hoofdstuk.

2.1 Sfeer belangrijker dan fokresultaat

Omdat kippen groepsdieren zijn en als toom bij elkaar lopen is het handiger om de kinderen van de club niet één kip maar een toom kippen toe te wijzen of afhankelijk van de hoeveelheid kippen aan twee of drie kinderen een toom toe te wijzen. Ze mogen de kippen namen geven, verzorgen en mee naar de show nemen. Zo leren ze verantwoordelijkheid te dragen voor de dieren. Hierbij is het belangrijk om te vertellen dat de kippen weliswaar eigendom zijn van de kinderboerderij maar dat de kinderen de verantwoordelijkheid krijgen voor de verzorging van de kippen. De kinderen moeten nog leren hoe het is om dieren te verzorgen en verantwoordelijk voor hen te zijn. Dit mag met fouten gepaard gaan. Maar als een kind onzorgvuldig met zijn kip(pen) om blijft gaan, wordt het daarop aangesproken. De dieren zijn afhankelijk van de kinderen en dat heeft gevolgen voor het gedrag van de kinderen ten opzichte van het dier. Zomaar een aantal keren weg blijven zonder (duidelijke) reden is daarom niet acceptabel.

Kinderen hechten zich sterk aan 'hun' dier(en) en de eventuele kuikens van hun kip. Dat is de bedoeling. Het is om deze reden niet de bedoeling om 'hun kip(pen)' af te pakken als een dier of haar nakomelingen niet aan de 'rasstandaard' voldoen. Jongen van 'clubkippen' die niet geheel of helemaal niet aan de rasstandaard voldoen zullen toch een baasje krijgen binnen de kinderclub. Pas als het 'baasje' de club verlaat, kan dit dier de weg van dieren gaan die niet aan de rasstandaard voldoen. Dieren met een afwijking waar ze duidelijk last van hebben, vormen hierin een uitzondering.

2.2 Spelregels

Om problemen te voorkomen is het verstandig om voordat de club begint, na te gaan welke spelregels opgesteld moeten worden voor de club. Op de achterkant staan voorbeelden van regels die van toepassing kunnen zijn. Bespreek deze regels met de kinderen aan het begin van het programma. Het kan een voordeel zijn om hen zelf regels te laten bedenken. Dan voelen ze zich meer verantwoordelijk voor de handhaving daarvan. Als kinderen regels over het hoofd zien die een begeleider belangrijk vindt voor het goed draaien van een club, kan de begeleider die zelf introduceren.

2.3 Informatie voor kinderen

Deel 2 van deze handleiding bestaat uit een aantal bladzijden met korte informatie over kippen. Dit is extra informatie voor de begeleider. De kinderen kunnen natuurlijk ook zelf dingen opzoeken op de websites van de NHC of KLN of SZH. Als ze toe zijn aan meer informatie kunnen ze *Het hoender- en dwerghoenderboekje* van de KLN bestuderen. Het boekje wordt aangeboden aan de kinderboerderij die met het project begint. Daarnaast vinden kinderen het meestal leuk om zelf informatie thuis op te zoeken. Zo blijven ze ook buiten de kinderclub betrokken bij de kippen.

2.4 Een eigen kippenboek

Voor kinderen is er een doeboek waarin ze hun ervaringen kunnen opschrijven. Er is gekozen voor een losbladig systeem zodat kinderen er altijd extra bladen tussen kunnen voegen. Hun doeboek groeit zo in de loop van de tijd uit tot een uniek kippenboek.

! Tip: Deel op de clubmiddagen alleen die pagina's uit, die op dat moment aan de orde zijn, bijvoorbeeld over verzorging, broeden of tentoonstellingen. Er is dan ieder keer iets nieuws en zo wordt het kippenboek van de kinderen steeds dikker.

De doelgroep

De kippenclubs zijn doorgaans voor kinderen van 10-12 jaar. Deze leeftijden dienen als richtlijn en niet als harde regel. Natuurlijk kunnen er onderling veel verschillen zijn tussen kinderen van deze leeftijd, maar een kort overzicht van dat wat kenmerkend is voor deze leeftijdsgroep kan een houvast zijn bij het omgaan met de kinderen:

Schoolkinderen 'doen' en 'weten' graag. Dus activiteiten waarin vertellen en doen elkaar afwisselen houden het langst hun aandacht vast. Als de begeleider iets vertelt, bedenk dan dat kinderen van de schoolleeftijd vaak heel letterlijk denken. Pas aan het einde van de basisschoolleeftijd kan een kind zich iets voorstellen bij abstracte begrippen.

Door doen en vertellen met elkaar te combineren, is niet alleen meteen duidelijk waar het over gaat maar ontdekken kinderen ook al doende hoe je met kippen omgaat, wat kippen eten en hoe je ze verzorgen moet. Kinderen horen op de club veel nieuwe dingen. Het zal dan ook nodig zijn informatie die van essentieel belang is bij het verzorgen van kippen, regelmatig te herhalen. Kinderen moeten op school al veel aanhoren dus tijdens de club willen ze vooral dingen doen. Afwisseling in werkvormen is belangrijk. In het kort iets vertellen (weetjes, een eigen ervaring, waar je aan moet denken bij het verzorgen van kippen) afwisselen met iets laten zien en/of laten doen. Daarnaast is het voor kinderen veel leuker om bijvoorbeeld zelf op te zoeken wat de verschillen tussen kippenrassen zijn dan dat het ze verteld wordt. Kinderen vinden het nu eenmaal leuk om op ontdekkingstocht uit te gaan.

Kinderen van die leeftijd zitten dicht tegen de tienerleeftijd aan. Dat betekent dat ze ontdekken dat er verschillende meningen zijn over hun omgeving en wereld. Langzamerhand nemen ze niet meer automatisch over wat hun ouders of de juf vindt. Ze gaan op zoek naar wat ze zelf vinden. Maar die ideeën moeten ze ergens of van iemand opdoen. Daarbij is het gesprek belangrijk. Soms kan een clubleider dan ook ineens midden in zo'n gesprek belanden. Een volwassene die de club begeleidt is in de ogen van kinderen vaak ook een rolmodel. Ze toetsen hun mening aan de begeleider. Zo zullen ze bijvoorbeeld geneigd zijn een positieve diervriendelijke houding over te nemen, als iemand die ze belangrijk vinden die ook heeft. Hoe dichter ze bij de tienerleeftijd komen, des te belangrijker worden leeftijdgenootjes. Het horen bij een groep (dus ook de club) kan een belangrijke rol spelen.

2.5 Planning

Het is aan te bevelen om een grove planning te maken voor heel het seizoen. Dan raken er geen dingen in het vergeethoekje zoals een datum van een tentoonstelling, een bezoek aan een plaatselijke fokker of de datum wanneer de eieren uit moeten komen. Deze gebeurtenissen bepalen voor een groot deel de activiteiten voor een middag.

Kinderen (maar ook begeleiders) hebben vaak een volle agenda. Het is een goed idee om daar rekening mee te houden bij de planning van de middagen. Eén keer per maand is te weinig, omdat de kinderen dan geen band met de kippen en de club krijgen. Als het mogelijk is voor kinderen en begeleiders is één keer per week beter omdat de kinderen dan meer betrokken zijn bij het geheel. Maak de kinderen duidelijk dat het de bedoeling is dat ze de club trouw bezoeken als ze eenmaal meedoen. Als spelregel kan opgenomen worden dat hun plaats naar een ander gaat als ze drie keer afwezig waren zonder goede reden.

2.6 Programma voor clubmiddagen maken

Het is handig om van tevoren te bedenken wat de club de komende drie middagen gaat doen. Daarbij kan het helpen om een schema te maken en daarop de onderwerpen te vermelden die aan de orde komen, de werkvormen die hierbij gebruikt worden en hoeveel tijd hiervoor nodig is (zie het voorbeeld hieronder). Dit geeft niet alleen inzicht in de activiteiten per middag maar laat ook zien of er genoeg afwisseling in de werkvormen zit. Bovendien voorkomt deze werkwijze dat belangrijke onderwerpen onbedoeld niet aan de orde komen.

Een overzicht van de minuten die de verschillende activiteiten duren, laat duidelijk zien wanneer er teveel activiteiten gepland zijn op een middag of wanneer er juist te weinig te doen is. Het opschrijven van het materiaal dat nodig is voor de middag heeft als voordeel dat het tegelijk een geheugensteun is. In het begin is het misschien onwennig om een schema te maken, maar na een paar keer wordt het invullen ervan steeds gemakkelijker. Om snel en overzichtelijk een planning te kunnen maken is in dit 'handboek' in bijlage 1 een schema opgenomen.

Tip. Overleg met de kinderboerderij of de activiteit die op een bepaalde dag gepland staat dan mogelijk is. Soms kunnen activiteiten bijna altijd maar net niet op de middag die daarvoor uitgekozen was.

Voorbeeld planning eerste bijeenkomst

Activiteit	Materiaal	Werkvorm	Tijd
Kennismaken kinderen			
Begeleider stelt zich voor	Een kip van uw favoriete ras	Kringgesprek	10 min
Kinderen stellen zich voor		Kringgesprek	15 min
Naamspelletje	Zachte bal	Spelletje	10 min
Kinderen krijgen eigen kip			
* gedragsregels bij hok	--	Vertellen	5 min
* kippen bekijken	--	Kinderen vertellen	10 min
Een voor één in het hok	Bakje voer (?)	Regels toepassen	20 min
Uitdelen van doeboeken	Doeboeken	Samen bekijken en toelichting geven	10 min

2.7 Werkvormen

De kinderen die zich aanmelden voor de kippenclub willen actief met de kippen bezig zijn. Thuis kunnen ze wel allerlei informatie over deze dieren opzoeken via internet. Dus het verhaal wat verteld wordt mag niet te lang zijn. Op de kinderboerderij willen de kinderen wat ze horen graag toepassen en zelf ervaren. Andere werkvormen die kinderen aanspreken zijn spelletjes, knutselen, tekenen, uitproberen, en beschrijven wat ze zien.

Het is begrijpelijk dat kippenliefhebbers graag veel kennis over de kippen kwijt willen aan de kinderen. Kinderen van deze leeftijd zijn nieuwsgierig en leergierig. Houd er rekening mee dat kinderen zich slecht iets kunnen voorstellen bij situaties die ze niet kennen of zien. Gelukkig is alles waar over verteld wordt ook zichtbaar (zoals hok, kippen, voer, de stok waar ze op zitten). Dus als het over het voer van kippen gaat, laat het dan zien. Uitleg over het gedrag van kippen is duidelijker als ze dit eerst zelf kunnen observeren. De kinderen kunnen dan ook makkelijk vragen stellen als ze iets niet begrijpen.

2.8 Activiteiten

In het begin zal de nadruk liggen op het kennismaken met elkaar en met de dieren. Daarna zal het verzorgen van de dieren vooral veel aandacht krijgen. Als dat allemaal wat 'gewoner' wordt, kunnen de kinderen gaan denken aan eieren rapen, activiteiten rond eieren, tentoonstellingen en fokken. Sommige onderwerpen zullen haast als vanzelf aan de orde komen. Als het kinderen opvalt dat een kip van het ene ras er anders uitziet of zich anders gedraagt als een kip van een ander ras, kan het onderwerp verschillende rassen ter sprake komen. Ze kunnen dan zelf de kenmerken van een ras opzoeken op de website van de NHC, KLN of de SZH. Ook de geschiedenis van sommige rassen of kippenhokken zijn onderwerpen die interessant kunnen zijn voor een zoekopdracht. In bijlage 2 staan verschillende activiteiten per onderwerp gerangschikt. De invulling van de cluburen zal ook afhankelijk zijn van de kinderen in de groep, de dieren en de omstandigheden.

Muurkrant

Het is leuk als er een eigen informatiebord over dit project op de boerderij hangt. Daarop kan een kippenposter geprikt worden met daarin een uitsparing voor berichtjes over nieuwtjes of de laatste ontwikkelingen. Bezoekers kunnen dan lezen hoe het gaat. Belangrijk is dat er regelmatig (bijvoorbeeld één keer in de drie weken) iets nieuws te lezen valt in de muurkrant. Korte berichtjes lezen makkelijker dan een lang bericht. Het is aansprekend als kinderen om de beurt zelf een berichtje maken over wat ze beleefd hebben.

Presentatie

Halverwege het jaar of als afsluiting van het clubjaar is het mogelijk een uitgebreide presentatie te organiseren. Dit kan op verschillende manieren: De kinderen kunnen een tentoonstelling maken waarin ze dingen laten zien die met hun kippen te maken hebben zoals muurkranten, tekeningen, foto's, maquettes van een kippenhok een kunstwerk met veren, beschilderde eieren en gewonnen prijzen. Ze kunnen ook een collage van foto's, leuke verhaaltjes en gedichtjes over kippen maken. Organiseer een buurtavond of ouderavond waarop de tentoonstelling geopend wordt.

Het is ook mogelijk om een eigen kippenshow op de boerderij organiseren. Kinderen showen hun kippen, zoals het in het 'echt' gaat voor 'fokkerspubliek'. Het is aan te bevelen dat op een kinderboerderijdag te doen als er sowieso veel mensen op de boerderij komen.

Het is ook de moeite waard om te onderzoeken of de mogelijkheid bestaat dat de kippenclub zich met zo'n tentoonstelling kan presenteren tijdens een kleindiertentoonstelling.

Bijlage 1 Planningsformulier

Activiteit	Materiaal	Werkvorm	Tijd

Bijlage 2 Activiteiten en werkvormen

Kennismakingsactiviteit

Laat iedereen vertellen waarom hij of zij deelneemt aan de kinderclub en waarom ze kippen leuk vinden. De begeleider kan bij zichzelf beginnen. Waarom lijkt het leuk deze club te gaan begeleiden en wat is er zo aantrekkelijk aan kippen of aan een bepaald ras. Om eventuele onwennigheid wat te doorbreken zijn speciale kennismakingsspelletjes een goede optie.

Naamspelletje. Zorg voor een (zachte) bal. Ga in een kring staan. Doe een rondje waarin ieder zijn naam noemt. Vervolgens geeft de begeleider de bal aan een van de kinderen. Het kind gooit de bal naar iemand aan de overkant waarbij het kind de naam noemt van degene naar wie het de bal gooit. Het kind mag de bal niet langer dan een tel in je handen houden. Doe dit twee à drie minuten. Worden kinderen overgeslagen? Vraag dan om juist onbekenden de bal toe te gooien.

Ik zit naast ... Kinderen zitten in een kring. Eén kind staat in het midden. Er is één vrije stoel. Het kind links van de vrije stoel gaat op de stoel zitten en zegt: "Ik zit". Er is nu een andere stoel vrijgekomen. Het kind links van deze stoel gaat erop zitten en zegt: "naast [naam]". Het genoemde kind gaat op de vrijgekomen stoel zitten. Dit herhaalt zich. Nu moet het kind in het midden proberen om te gaan zitten op de laatst vrijgekomen stoel voordat het volgende kind opschuift en zegt: "Ik zit". Degene die niet kan gaan zitten is aan beurt om midden in de kring te gaan staan.

Zie kennismakingsspelletjes www.internetwijzer-bao.nl/startschooljaar/kennismaking.html

Kennismaken met de kippen

De kinderen maken met alle kippen kennis, ook met de verschillende rassen door ze in een kring voor te stellen. Ze mogen alle kippen eerst meemaken en vasthouden en goed bekijken. Als er meer verschillende rassen aanwezig zijn op de boerderij en er zijn genoeg kippen, dan is het ook een optie om de kinderen vervolgens een toom te laten kiezen in plaats van een individuele kip. Stel dat twee kinderen dezelfde toom kiezen dan kunnen ze die samen verzorgen. Je kunt ze ook laten motiveren (hebben ze een goede reden om die te kiezen) of loten.

De overhandiging van de kip(pen) die het kind gekozen heeft, is een bijzonder moment. De begeleider pakt een kip en geeft die aan het kind en zegt er iets speciaals bij, bijvoorbeeld: 'dit is vanaf nu de kip die jij mag verzorgen; zorg goed voor hem' of als ze een toom krijgen, geef ze een handje graan dat ze mogen voeren en zeg dat ze er goed voor moeten zorgen. Leer de kinderen direct hoe ze een kip moeten hanteren. Zolang het nodig is, pakt alleen de begeleider de kippen. Op den duur kunnen de kinderen proberen zelf een kip te pakken. Elk kind mag namen bedenken voor zijn of haar kippen. Die kunnen ze op de voorkant van hun doeboek zetten. Ze kunnen een foto van hun kip(pen) maken en die op de voorkant van hun doeboek plakken. Ze mogen de dieren ook natekenen.

Een tamme kip

Laat kinderen oefenen met het tam maken van een kip. Geef ze tips zoals kip aan je laten wennen door regelmatig bij het dier te gaan zitten en langzaam te bewegen. Doe voor hoe je met een handje graan de kip naar je toe kan lokken. Vertel waarom het dan handig is om de voerbak dan niet constant te laten staan.

Gedrag

Kinderen van deze leeftijd kunnen een eenvoudige beschrijving van de gedrag patronen van een dier maken. Hierbij leren ze goed op het gedrag van de kip te letten. Dit kan vorm krijgen door de kinderen bijvoorbeeld 10 minuten lang op te laten schrijven wat de kip doet, zoals poepen, zitten, (op)vliegen, kakelen of kraaien, ruzie maken, eten of een stofbad nemen.

Laat zo de kinderen ontdekken dat kippen hun veren verzorgen, hun veren invetten, een stofbad nemen, het typische scharrelgedrag van kippen die buiten lopen: het heen en weer lopen, krabben en pikken in de grond en dat kippen rusten en slapen op een stok. Kinderen kunnen hier een klein filmpje van

maken. Vraag kinderen daarbij of ze een idee hebben waarom de kippen dit gedrag vertonen of laat het hen opzoeken.

Stress

Bespreek met de kinderen dat vaste gewoontes belangrijk zijn voor kippen omdat het gewoontedieren zijn. Noem voorbeelden van stressveroorzakers, zoals veranderingen van het vaste ritme van verzorgen, verhuizing naar een ander hok, verandering van bodembedekking, voer, verzorger, of een overvliegende vogel. Leg ook uit wat je kunt doen om stress te beperken zoals zo weinig mogelijk veranderingen of in kleine stapjes veranderen en je rustig bewegen.

Geluid van een kip en een haan

Laat de kinderen observeren welke verschillende geluiden kippen maken zoals het haast bedachtzame kakelen, tokkelen en alles wat daartussen ligt. Vraag de kinderen of ze kunnen bedenken wat kippen met de manier waarop ze kakelen zouden kunnen uitdrukken (zie ook onder kippen op wikipedia). Vertel hen de functie van het kraaien en de reden waarom hanen soms geweerd worden uit stadswijken.

Kippen verzorgen

Laat de kinderen eerst zien hoe het verzorgen van een kip gaat en daarna mogen ze het zelf uitproberen. Maak met de kinderen een lijst van dingen die bij de verzorging van de kippen horen zoals voeren, drinkwater geven, hokken schoon maken, platte bak neerzetten met zand of droge aarde voor het nemen van een stofbad, nakijken of het dier parasieten heeft. Werk deze lijst met de groep in een vaste volgorde af. Soms moet bij kippen van een bepaald ras iets extra's verteld worden, zoals bij de verzorging bij kippen met een baard of een kuif of met voetbevedering.

Kippenvoer, eten en drinken

Vergelijk met de kinderen verschillende soorten kippenvoer. Wat zit erin? Het is leuk om kinderen te laten ontdekken van welke planten kippenvoer komt. Ze kunnen voer in een bak met aarde zaaien. Eventueel de zaden voor laten kiemen zodat de resultaten sneller zichtbaar worden. Bekijk regelmatig hoever de ontwikkeling van de planten is.

Tip: Spreek af wie de plantjes water geeft als er geen club is.

Bedenk met de kinderen wat de functie van water is tijdens het eten van de kip, bijvoorbeeld door een beetje voer nat te maken en te kijken wat er gebeurt.

Vertel dat kippen een krop hebben en waar die zit en over de betekenis van de krop bij de spijsvertering. De kinderen kunnen hun ervaringen in hun doeboek noteren. Vertel ook iets over de functie van maagkieszels en grit.

Kippenhokken

Bekijk het hok van de kippen. Vergelijk dit met een hok voor duiven of een voor eenden of de volière voor de vogels als die op de boerderij zijn. Bespreek de verschillende delen van het hok en waarvoor die nodig zijn, zoals het nachthok, de ren en de stokken. Leg uit waarom deze onderdelen voor kippen nodig zijn. Misschien hebben de kinderen een ideeetje voor de aankleding van het hok. Bespreek met de kinderen of dat haalbaar is en of het een goed is voor de kippen of niet. Pas samen met de kinderen eventueel het hok aan.

Paren en broeden

Vertel de kinderen welke termen gebruikt worden om bij kippen mannetjes en vrouwtjes aan te duiden. Wijs de kinderen op het paargedrag zoals pronken en treden (ze kunnen de termen noteren in hun fokkerswoordenboek). Om te kunnen fokken moeten de kinderen eerst iets te weten komen over de cyclus van de kip. Laat ze het dier observeren. Bespreek waar ze aan moeten denken bij het fokken van kippen. Dit kan al ruim voordat er daadwerkelijk gefokt gaat worden. Op deze manier weten de kinderen waar ze aan beginnen. Laat de kinderen voor eventueel nestmateriaal zorgen, dan delen ze de verantwoordelijkheid voor de zorg voor de kuikens. De kinderen kunnen in hun doeboek bijhouden

welke voorbereidingen getroffen moeten worden, hoe lang het broeden duurt en wanneer de eieren uitkomen. Ook leuk nieuws voor de muurkrant.

Als er gebroed wordt met de broedmachine, leg dan uit dat je bevruchte eieren nodig hebt en hoe de machine het werkt, wat de temperatuur moet zijn, hoe je de eieren uit elkaar houdt etc. Het is ook informatief om een nog niet bebroed ei open te maken en in een bakje te doen zodat kinderen de verschillende onderdelen van een ei kunnen bekijken.

Kuikentjes

Misschien kan het uitkomen van de eieren gefotografeerd worden. De kinderen kunnen iedere week of om de beurt iedere dag foto's maken van de kuikens. Kijk iedere week met behulp van de 'kijk en doe kaart' naar de jonge kippen. Door steeds hetzelfde type waarneming te doen, wordt de ontwikkeling duidelijk.

Fokkerstermen

Elke hobby heeft zijn eigen termen, zo ook het kippen houden. Als er tijdens de activiteiten zo'n term valt, kunnen de kinderen die op hun lijst met fokkerstermen zetten. Zo wordt hun 'kippenhouderswoordenboek' steeds groter. Ze kunnen op internet verschillende termen met hun betekenis opzoeken. Het is ook mogelijk om in de muurkrant een vaste rubriek fokkerstermen te zetten. Ieder keer wordt er één toegelicht.

Op de website van KLN is een rubriek fokkerstermen met tekeningen te vinden.

Kippenpoep

Tijdens het schoonmaken van de hokken komen de kinderen in aanraking met kippenpoep. Poep hoort er gewoon bij en leent zich ook voor activiteiten. Als er een loep, een binoculair of een microscoop aanwezig is op de kinderboerderij kunnen de kinderen een beetje kippenpoep bestuderen. Vergelijk het eventueel met duiven- of eendenpoep. Zijn er verschillen en/of overeenkomsten. Zijn er verschillen tussen de rassen van kippen?

Verzamel de poep van één week en vraag aan de kinderboerderijbeheerder of er een plekje is waar dit gecomposteerd kan worden. Doe dit ook met dezelfde hoeveelheid poep van koeien of andere dieren. Kijk iedere week of er een verschil zit in de manier van composteren. De kinderen kunnen hun bevindingen in het doeboek opschrijven en natekenen.

Veren

In een kippenhok zijn er altijd wel veren te vinden. Bewaar de veren en laat de kinderen zien of vraag waar de gevonden veren zitten op het lijf van de kip. Ook kunnen ze raden welke veer van welk ras kip is. Ze kunnen veren natekenen in hun doeboek. Haal een veer helemaal uit elkaar en leg delen onder de binoculair of onder de microscoop. Ze kunnen dan ontdekken hoe de verschillende onderdelen eruit zien. Als de kippen in de rui zijn en verenoogst rijk is, kunnen de kinderen hoofdtoeien of andere leuke dingen maken met veren. Bespreek dan ondertussen waarom kippen ruïen en welke gevolgen dat heeft voor de kip en hoe lang ze in de rui zijn.

Eieren

Laat de kinderen ontdekken dat de kleur van het ei te maken heeft met de kleur van het 'oortje' van de kip. Vraag hoe het ei naar buiten komt: met de spitse kant eerst of de meer ronde kant. Eventueel kan aan de hand van een tekening verteld worden hoe het ei gevormd wordt in een kip.

Er zijn allerlei activiteiten rond eieren te doen zoals: eieren schilderen, laten zien hoe je weet of een ei gekookt is of niet, kokkerellen met eieren.

Poten en afdruk

Laat een kip door het zand lopen en maak dan een gipsen pootafdruk. Leuk voor een tentoonstelling over de kippen. Dat kan zo. Plaats het karton in een vierkant om de afdruk heen. Maak het karton vast met een paperclip en druk het karton een beetje in het zand. Doe wat gips in een bakje met water en meng dit goed tot het een stevige pap is, maar nog wel schenkbaar. Giet een laagje gips in de vorm (niet helemaal tot bovenaan vullen!) en laat het ongeveer een kwartiertje drogen. Haal het gips uit het karton. Laat de afdruk eerst heel erg goed drogen. Dat kan lang duren. Smeer de afdruk in met

vaseline. Vouw er nogmaals een vierkant karton omheen, maak opnieuw gips aan en giet dat over de omgekeerde pootafdruk. Na een kwartiertje kun je het gips weer uit het karton halen en heb je zowel een omgekeerde als een echte pootafdruk.

Nederlandse rassen, ons levend erfgoed

Tijdens de kinderclub komen alleen de Nederlandse kippenrassen aan de orde. De kinderen kunnen opzoeken hoeveel verschillende Nederlandse rassen er zijn en onder welke groep ze vallen, zoals Kuif- en Baardhoenders. Wat is de herkomst van de verschillende rassen? Wat is er bekend over hun geschiedenis? Daarover is het een en ander te vinden op site van de SZH: www.szh.nl, de website van NHC en van de speciaalclubs. Kinderen kunnen op de muurkrant het ras van de maand presenteren met foto en eigen beschrijving.

‘Kijk en doe kaart’.

In het kippenboek zit een ‘kijk- en doekaart’. De kinderen kunnen aan de hand van deze kaart de verschillende rassen vergelijken. Voor elk ras is er een kaart nodig. Ze kunnen de verschillende rassen ook opzoeken op de website www.nederlandsehoenderclub.eu.

Tip: Maak een kwartetspel. Neem van de kop, de snavel, de vleugels en de poten een foto. Ieder ras vormt zo een kwartet. De kwartetten van tien of twaalf rassen vormen een compleet kwartetspel.

Tentoonstelling bezoeken zonder dieren

Voordat de kinderen meedoen aan show of tentoonstelling kunnen ze eerst kijken hoe het er aan toe gaat. Als ze een plaatselijke kleindierenshow willen bezoeken, vraag dan eerst of er Nederlandse rassen aanwezig zijn. Tijdens de show nemen ze een kijkje achter de schermen, van het aanleveren van de dieren tot het ophalen toe.

Leg uit hoe een keurmeester kippen beoordeelt. Laat de kinderen een keurmeester of iemand die betrokken is bij de organisatie interviewen of iemand die met een dier op de show is. Ze kunnen een interview voorbereiden door een week van tevoren vragen te bedenken en die op te schrijven. Laat de kinderen de opmerkingen op de beoordelingsbriefjes lezen en vraag of ze zien wat de keurmeester bedoelt. Bekijk het winnende dier. Laat de kinderen zelf verwoorden waarom dit dier beter is dan de rest.

Tip: Ga met de club naar de jeugdshow in Laren. Voor data: www.jeugdshow.nl

Keuringseisen en rasstandaarden

Tijdens de voorbereidingen op de tentoonstelling is het mogelijk aan de kinderen te laten zien wat de rasstandaard is en waar die beschreven staat. Ze bekijken wat het ideaalbeeld van hun eigen ras is. Bekijk elke kip uit de club met de rasstandaard in de hand. Op welke punten voldoet een kip aan het ideaalbeeld en wat is niet zo duidelijk aanwezig. Bespreek en bekijk één of twee kippen per week in de groep. De kinderen maken aantekeningen over hun eigen kip(pen). Bepaal samen met de ‘eigenaar van de kip’ hoe hij zwakke punten van de kip nog wat kan verdoezelen en sterke punten goed kan laten uitkomen door het dier op een bepaalde manier te toiletteren. Schrijf dit van elke kip op. Dit kan weer gebruikt worden tijdens de voorbereidingen voor de show.

Vorbereidingen op een tentoonstelling

Het leukste is om met de kippen van de club naar een tentoonstelling in de buurt te gaan. Begin ruim op tijd met de voorbereidingen. De kinderen hebben nog geen ervaring met het presenteren van kippen dus ze hebben daarvoor tijd nodig.

Oefen met hen hoe fokkers hun kip toiletteren, welke trucs er zijn er om een kip nog mooier te maken, hoe ze de minpunten van hun kip kunnen verdoezelen en de pluspunten accentueren. Het is ook belangrijk te weten waar de keurmeesters op letten bij hun ras.

Probeer te regelen dat er een aparte jeugdshow komt. Laat de dieren ‘ter opluistering’ aanwezig zijn. Regel dat er kooien klaar staan. Deskundige leden willen ze vast keuren op door u zelf bepaalde kenmerken, zoals verzorging. Regel dat deze dieren ook geënt worden tegelijk met de overige dieren in de vereniging.

Lijst met werkvormen voor de kinderclubs

- Spelletjes, puzzels, woordzoekers of zelf een quiz maken
- Zelf een spel maken, zoals kwartet of memory, of verander ganzenbord in een 'kippenbord'
- Laat kinderen hun kip(pen) voorstellen aan de anderen
- Knutselen met papier of veren
- Voetafdruk van kip maken
- Speeltjes voor het hok maken zodat ze kunnen pikken in bloemen, kruiden, groenten
- Muurkrant, fotoreportages, of YouTube filmpje maken
- Doeboek bijhouden
- Opzoeken op internet
- Werkstuk maken of een interviewen
- Veren e.a. materiaal bekijken met een binoculair/microscoop
- Teken
- Ervaringen vertellen aan anderen, evalueren
- Uitproberen, ervaren hoe iets werkt

Bijlage 3 Spelregels deelnemende kinderen

Spelregels deelnemende kinderen

- Je krijgt als kind van de kippenclub een ‘eigen’ kip toegewezen. De kip hoort bij de kinderboerderij, maar jij mag de kip verzorgen. Je mag zelf een naam voor deze kip bedenken.
- Deze kip verzorg je. Je kunt met deze kip in clubverband meedoen aan tentoonstellingen waar kippen gekeurd worden.
- Je krijgt het doeboek “houden van levend erfgoed” KIPPEN
- Tijdens de clubbijeenkomsten op de kinderboerderij verzorg je je ‘eigen’ kip en doe je mee met de clubactiviteiten. De medewerkers van de kinderboerderij voeren de dieren als er geen club is en maken zo nodig de hokken schoon (in de vakantieperiode).
- Als de kippen broeden mag je samen met de kippenliefhebber de kuikens bekijken.
- De jongen van ‘jouw’ kip zijn van de kinderboerderij en kunnen aan een (nieuw) clublid die (nog) geen kip heeft gegeven worden.
- Als lid van de club ‘leren houden van houden levend erfgoed’ is het de bedoeling dat je ook aan andere kinderen die iets over de kippen willen weten, je kip laat zien en er iets over vertelt.
- Kinderen die onderling ruzie krijgen moeten dat in de eerste instantie zelf proberen op te lossen. Als dat niet lukt, kan de begeleider je hierbij helpen.
- Clubleden die zich duidelijk misdragen of dieren mishandelen, mogen niet langer lid blijven van de club.
- Als je drie keer niet op de club komt, gaat de kip naar een volgende liefhebber. Natuurlijk wordt er wel rekening mee gehouden als je ziek bent of een andere geldige reden hebt voor je afwezigheid. Dit gaat in overleg met de begeleiding van de club.

Bijlage 4 – achtergrond verhalen over de oorsprong van de rassen

Nederlandse rassen

De oudste rassen

- Drentse hoenders

Het Drentse hoen is een erg oud West-Europees landhoen. Ieder deel van Drenthe had een andere kleur hoen. Als er honderd jaren geleden in een Drents dorp werd getrouwd kon het volgende gebeuren: er ging een optocht door het dorp. de bruidegom haalde zijn bruid op. Hij zat op een kar. Naast hem zat een meisje op de plaats waar straks zijn bruid zou gaan zitten. Zijn 'broedhen'. Zo noemde men haar. Bij familieleden in het dorp werden eieren uit de kippenhokken gehaald. Op de kar stond ook een mand met kippen. Drentse Hoenders natuurlijk.

Gepelde rassen

Pellen zijn vlekjes die links en rechts op een veer zitten. Langs het hele kustgebied van West-Europa komen gepelde kippen al in de late middeleeuwen voor. Er ontstaan meerdere rassen met een verschillende pelling.

- Lakenvelder

Lakenvelders zijn familie van gepelde kippen. Ze hebben zelf geen pellen. In een oud reisverhaal uit 1727 schrijft iemand al over Lakenvelderkippen. Bij het dorp Lakervelt in het midden van ons land ziet hij ze. Er bestaan bij diverse huisdiersoorten rassen met de lakenveldertekening. Er loopt dan een witte band halverwege het lichaam over de dieren. Denk aan: koeien, geiten, muizen. De liefhebbers van Lakenvelders zijn als het ware evenwichtskunstenaars. Het nageslacht mag niet te veel wit maar ook niet te veel zwart worden.

- Assendelfter

De Assendelfter is de kleinste van onze hoenderrassen. Men zegt dat Assendelfters schrikachtig en vliegerig zijn. Dat hoeft niet zo te blijven. Mensen kunnen veranderen, kippen dus ook, vindt een liefhebber van Assendelfters. Door steeds met de minst schrikachtige en vliegerige dieren te fokken worden de jongen van deze gepelde kippen langzamerhand steeds rustiger. Zo verandert de aanleg voor schrikachtigheid en vliegerigheid bij dit ras.

- Groninger Meeuwen

Groninger Meeuwen zijn groter dan Friese Hoenders. Er zijn mensen die zeggen dat ze wel wat lijken op jonge meeuwen. De pellen van deze kippen zijn grof. Ze zitten als blokjes op de veren.

- Friese hoenders

Friese Hoenders hebben vlekjes op hun veren. We noemen ze ook hier pellen. Bij Friese Hoenders lijken pellen net tarwekorreltjes. In het Fries heet deze kip 'weiten hintsje'. Weit is het Friese woord voor tarwe en hintsje is het Friese woord voor kip. Ook tarwekoekjes werden 'weiten hintsjes' genoemd. Er zijn maar liefst twaalf verschillende kleuren erkend. Bijvoorbeeld zwartbont, roodbont, roodpel, citroenpel en zandgeel. Deze laatste kleur komt alleen als grote kip voor. Van de andere kleuren zijn de kippen ook in krielvorm.

- Hollands hoen

De kunstenaar Frans Snijder maakte ongeveer 1600 een schilderij waar twee van deze kippen opstaan. Ze hebben een aparte kam. We noemen dat een rozekam met doorn. Het ziet eruit als een rode bobbel met heel veel puntjes. Aan de achterkant steekt een lange punt, de doorn, naar de staart. De staart staat niet zo hoog als bij veel andere rassen. De vorm van Hollandse hoenders lijkt daarom wel wat op de vorm van een fazant. Zoek maar eens op internet naar kippen met een rozekam en een doorn.

- Chaamse hoen

De vlekken op de veren van het Chaams Hoen zien er uit als zwarte banden die dwars over de veren lopen. Het is ook een soort pelling. Bandpelling noemen we het. Ook het Chaams Hoen hoort bij de gepelde rassen die langs de kust van West-Europa voorkomen. Het Chaams Hoen was bijna uitgestorven. Een groep enthousiaste mensen uit Chaam (Noord-Brabant) en omgeving heeft het ras van de ondergang gered. Er is een club opgericht en de leden zijn samen aan de slag gegaan. Chaamse Hoenders zijn momenteel weer regelmatig te zien. Vooral in de omgeving van Chaam.

Rassen met een kuif of baard

Nederlandse zeevaarders nemen in de middeleeuwen en daarna ook dieren mee uit andere landen. Dat zijn vooral bijzondere en kostbare dieren. Ook kippen. Daar kunnen rijke mensen mee pronken. Nederlanders fokken uit die kippen vanaf ongeveer 1600 eigen Nederlandse kippenrassen met bijzondere eigenschappen.

- Hollands kuifhoen

De ronde kuif op de kop van de dieren van dit ras staan maken Hollandse Kuifhoenders erg bijzonder. De ogen van deze kippen moeten op ooghoogte gezien kunnen worden. Een hele rij schilders uit onze Gouden Eeuw schilderde deze dieren. Parels in de hoenderhof noemde men ze wel.

- Nederlands baardkuifhoen

Rassen met baarden en kuiven waren in de Gouden Eeuw populair bij rijke mensen. Deze kippen waren toen een statussymbool. De mensen pronkten ermee. Ze lieten hun bijzondere kippen ook vaak door bekende schilders op het doek vastleggen. Dit ras kun je op die schilderijen zien met baard en bolle kuif. Die bolle kuif mag niet te groot zijn. Anders ziet de kip te weinig. De fokkers letten erop.

- Brabanter

Er wordt wel beweerd dat dit ras afstamt van de Sultanhoenders die honderden jaren geleden uit Turkije naar ons land zouden zijn gekomen. Zeevaarders en handelaren bezochten de Sultans om te handelen. Ze brachten geschenken mee voor hem.

Brabanters hebben een heel aparte kop. Ze hebben een platte 'punk kuif' en een baard. Brabanters hebben ook een bijzondere kam. De kam bestaat uit twee rode puntjes die in een V-vorm achter de snavel staan. Het ras is erg zeldzaam.

- Nederlandse Uilebaard

Aert Schouman was een beroemde dierenschilder. Rond 1750 schilderde hij een prachtige witte hen met een grote volle baard van veren. Op de kop staan rechtop twee rode punten. Dat is de kam. Een van de kleuren van de Uilebaard heet moorkop. Een moorkop is een witte of bruine kip met een zwarte kop.

- Kraaikop

De beroemde schilder Adriaan van Utrecht schilderde rond 1650 een paar keer een grote kip met lange benen met veren aan de poten en de tenen. Het zijn de voorouders van de Kraaikop. De Kraaikop was lang het zwaarste Nederlandse kippenras. De Kraaikop is een bijzonder ras. Kraaikoppen hebben geen kam. Kraaikoppen hebben een bijzondere snavel. Kraaikoppen hebben veren aan hun poten. In Duitsland wordt het een Bredahuhn genoemd, in Engeland een Bredafowl.

Oude nutrassen

Vanaf 1850 groeiden de steden enorm. Dat zorgde voor een grote vraag naar eieren en vlees. Daardoor kwamen er nieuwe rassen die zorgen voor veel eieren en vlees.

- Twents hoen

Deze sierlijke Tukker was ooit een echte eierlegger. De meeste rassen zijn landhoenders. Twentse Hoenders niet. Het ras is een kruising van landhoenders en van een vechthoenras: de Maleier. Dat is te zien aan de opgerichte houding, de brede schouders, de kop en de kamvorm.

- **Welsumer**

Al meer dan honderd jaren geleden hielden veel boeren in het noorden van de Veluwe bij het dorpje Welsum kippen. Deze kippen moesten vooral veel en bruine eieren leggen. Bruine eieren waren duurder dan witte eieren. Daar was dus meer aan te verdienen. Gespikkelde bruine eieren brachten het meeste geld op. Veel mensen vonden dat smullen. De boeren kochten hanen van andere rassen die veel en donkerbruine eieren legden, zoals de Barnevelder. Ook hanen van buitenlandse rassen kochten ze: RhodeIslands, Maleier, Faverolle enzovoort. Langzamerhand ontstond daaruit het ras de Welsumer.

- **Barnevelder**

Vanaf 1850 groeide de vraag naar eieren. In Barneveld gebeurde hetzelfde als in Welsum. Hier werden hanen gebruikt van rassen als de Cochin, de Marans en goud zwartgezoomde Wyandotte, maar vooral de CroadLangshan. In 1925 werd een Barnevelder Europees en Wereldkampioen eierenleggen. De hen legde 313 eieren in een jaar. Men zegt wel; op alle dagen behalve op zondag! De Barnevelder was wereldberoemd.

- **Noord-Hollands hoen**

Het Noord-Hollands Hoën bestaat al meer dan honderd jaar. Er zit veel vlees aan een Noord-Hollands hoen. Het ras werd in Noord-Holland gefokt met vooral het Belgische ras de Mechelse Koekoek. Deze kip werd vroeger gebruikt als vleeskip. De kleur is altijd koekoek: iedere veer is donker blauwgrijs/zwart en wordt een paar keer overdwars onderbroken door een licht blauwgrijze band. Hanen kunnen meer dan vier kilo wegen. Hennen meer dan drie kilo.

Oorspronkelijke krielrassen

- **Hollandse Kriel**

In de loop van de eeuwen is dit oude ras door de voorkeur van de liefhebbers van kleine kippen steeds kleiner geworden. Een hen weegt bijvoorbeeld niet meer dan 450 gram. De dieren van het ras kunnen erg betrouwbaar worden. Hollandse Krielen zijn in veel landen populair. Er zijn meer dan twintig verschillende kleuren bij de Hollandse Kriel.

- **Nederlandse Sabelpootkriel**

Er bestaat geen grote Sabelpoot. Sabelpoten hebben veel veren aan hun poten en tenen. De schuin naar achteren op de dijbenen groeiende veren zijn de sabels. Men noemt ze ook wel gierhakken (zie ook Kraaikop). Een sabel is ook een iets gebogen zwaard dat schuin naar achteren gedragen wordt. Daar komt de naam bij deze kippen waarschijnlijk van. Er komen bij de Nederlandse sabelpoot veel kleuren voor. Zeventiende-eeuwse schilders als Jan Steen maakten schilderijen met kippen die al behoorlijk wat kenmerken van Sabelpoten lieten zien.

- **Eikenburger, een klein ras zonder randje**

De Eikenburger is de jongste telg uit onze bijzondere kippenfamilie. Het bestaat sinds 1978. Mijnheer Verhagen uit de wijk Eikenburg in Eindhoven fokte het ras. Het lijkt erg op de Sebright. Sebrighthanen hebben geen sierveren aan de staart en geen zadelbehang. Mijnheer Verhagen had witte en zwarte kippen om de eieren van zijn Sebrighgts uit te broeden. Die dieren paarde hij met zijn Sebrighs. Daar kwamen dieren zonder randjes om de veren van.

Moderne rassen

Deze rassen zijn niet oud. Ze zijn uit hobby ontstaan.

- **Schijndelaar**

De dierenarts uit Schijndel, mijnheer Kaasenbrood, hield bij zijn plaatselijke vereniging een lezing over erfelijkheidsleer. Hij had op papier een ras bedacht en legde uit hoe je het zou kunnen fokken. Met bijvoorbeeld Araucana's voor het mintblauwe ei, met Sumatra's voor de typische staart, met Brabants Boerenhoenders voor het nekkuijfe en met de Leghorn voor veel eieren. Hij ging het daarna

echt doen. En het lukte. Mijnheer Kaasenbrood noemde zijn ras: Schijndelaar. Het ras bestaat nog niet zo lang.

Bijlage 5 Kijk en doe kaart

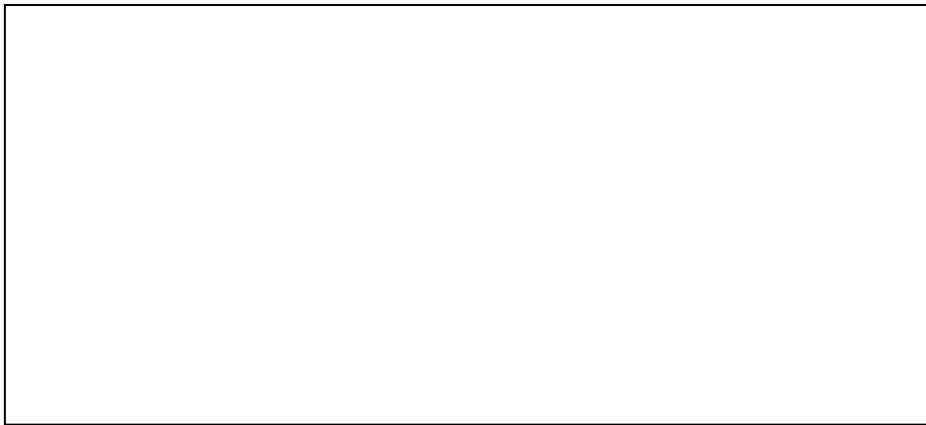
Kies een kip uit.

1. Welke kleuren heeft de kip? _____

Dieren kunnen donkere of lichte vlekken of strepen hebben. Dat noemen ze de 'tekening'.

2. Welke tekening zie je bij de kip? _____

Teken de kip na of plak een foto op.

3. Welke kleur hebben de ogen van de kip? _____
4. Wat is de kleur van de poten van de kip? _____
5. Hoeveel tenen heeft een kip? _____

Maak een tekening van de poot van de kip.

De lellen van de kip hangen onder de snavel tegen de hals. Sommige kippen hebben ze niet, andere kleine of juist grote. Het oortje is het kleine stukje huid achter de snavel. Kippen met een rood oortje leggen bruine eieren. Die met een wit oortje leggen witte eieren.

6. Welke kleur eieren legt jouw kip? _____
7. Is het ei even groot als een ei uit de winkel? _____
8. Zie je een verschil tussen de grootte van het ei en de grootte van de kip die het ei heeft gelegd?
Zo ja, welk verschil zie je dan?

Als kippen op elkaar lijken en ze hebben dezelfde vorm en kenmerken, noemen we het een ras. Kenmerken kunnen zijn: lichaamsvorm, kamvorm, pootkleur, het wel of juist niet aanwezig zijn van een kuif en/of baard.

9. Tot welk ras behoren je kippen? _____

Bijlage 6 Zoekkaart

Nog toe te voegen

Bijlage 7: Extra kippenweetjes voor het doeboek

Wilde kippen

Onze kippen stammen af van bosvogels die aan de rand van tropische bossen leefden. Die vogels bestaan nog steeds. Ze heten Bankiva's. Ze werden vijfduizend jaren geleden al als huisdieren gehouden. Bij onraad vluchten ze in struiken en bomen. Zo is dat nog steeds bij onze kippen. Ze hebben dan ook een plekje nodig waar ze kunnen schuilen. Bankiva's zijn vogels die in groepen leven en tientallen anderen kunnen herkennen. Ook dat geldt voor onze kippen. Bankiva's bepalen van nature een onderlinge rangorde. Alle dieren kennen zo hun plaats. Dat geeft rust. Zelfs dit gaat nog steeds zo bij onze kippen. Bankiva's en kippen leven vooral via hun snavel. Het is een van hun gevoeligste delen. Het Drentse hoen lijkt van de Nederlandse raskippen het meeste op de Bankiva.

Nestblijver of-nestvlieder

Bij vogels kunnen we een onderscheid maken tussen nestvlieders en nestblijvers. Bij nestvlieders zijn de kuikens bij hun geboorte al genoeg ontwikkeld om binnen relatief korte tijd de plaats waar ze zijn geboren te verlaten en op eigen kracht hun ouder(s) te volgen. Bij nestblijvers daarentegen zijn de kuikens bij de geboorte nog niet ver genoeg ontwikkeld en moeten langere tijd in hetzelfde nest doorbrengen, waar ze door hun ouders worden verzorgd tot ze oud genoeg zijn. Kippen zijn nestvlieders. Het ei van een nestvlieder is groter dan van een nestblijver. Een nestvlieder moet ook verder ontwikkeld uit het ei komen. Als je een ei van een kip vergelijkt met die van een sierduif, en een sierduif is een nestblijver, dan zie je dat het ei van de kip een stuk groter is.

Wat is dat voor een kip?

Er zijn verschillende type kippen. Volwassen kippen kunnen groot zijn of klein. De kleine vorm noemen we ook wel een krielkip. Liefhebbers van kippen noemen een kip meestal een hoen (mv. hoenders) of dwerghoen. Hoenders en dwerghoenders verschillen in grootte. Dat zie je aan de eieren. Grote hoenders hebben eieren van ongeveer 40 tot en met 60 gram. Dwerghoenders van ongeveer 20 tot en met 40 gram.

Sommige kippen leggen bruine eieren en andere witte en weer andere mint blauwe. Kippen worden voor verschillende doelen gebruikt zo heb je vechthoenders, vleeshoenders of leghoenders. Kippen die op erg elkaar lijken zijn van hetzelfde ras. Kippenrassen zijn in verschillende landen of werelddelen ontstaan. Al die verschillende kenmerken spelen een rol bij de indeling van kippenrassen.

Kippenrassen die in Nederland zijn ontstaan noemen we ons levend erfgoed.

Soort dieren met dezelfde uiterlijke kenmerken en bouw, bijvoorbeeld alle kippen
Ras dieren die binnen een soort op elkaar lijken in aftekening en lichaamsbouw;
bijvoorbeeld alle lakenvelders

Kijk op de websites van KLN: www.kleindierliefhebbers.nl en www.kleindierplaza.nl en op de website van de SZH www.szh.nl of op de websites van de speciaalclubs van de Nederlandse kippenrassen.

Kippenmanieren

Door naar kippen te kijken, kun je het gedrag van de dieren beter begrijpen. Daaruit is veel af te lezen. Zijn er veranderingen in hun gedrag of aan hun veren? Iemand die goed op zijn kippen let, weet beter wat zijn kippen willen of nodig hebben. Dat is goed voor hun welzijn.

Een veilige plek

Onze kippen voelen zich net als hun wilde voorouders het veiligst als er ze ergens kunnen schuilen. Een schuilplek kan het hok zijn, een ren, een struik, een legnest of een dak boven hun hoofd. Ze kunnen, als ze schrikken, net als hun wilde voorouders de Bankiva's beschutting zoeken.

Zien en horen

Kippen kunnen veel beter zien dan mensen. Ze zien meer kleine dingen en ze zien meer in dezelfde tijd als mensen. De ogen van kippen staan heel anders in hun kop dan de ogen van mensen. Onze ogen staan naast elkaar. De ogen van kippen staan aan de twee kanten van de kop. Ze hebben daardoor een veel groter gezichtsveld dan mensen.

Kippen kunnen niet zo goed horen als mensen. Vooral de hogere tonen hoort een kip niet.

Ruiken, proeven en voelen

Kippen kunnen goed ruiken. Ze ruiken via de twee gaatjes in hun snavel. Ze herkennen bijvoorbeeld andere kippen aan hun geur. Ruiken helpt hen ook lekkere hapjes zoeken.

Kippen houden van andere smaken dan mensen. Ze proeven verschil in soorten smaken, maar lang niet zo goed als mensen.

Kippen gebruiken hun snavel om te voelen hoe hard, hoe warm of koud iets is. Of welke structuur iets heeft. Ze kunnen ook pijn voelen via de snavel. Door gevoelszenuwen op de poten voelen ze trillingen op de bodem. Het maakt hen oplettend.

Piepen, gakelen, kakelen

Kuikens doen elkaar en de moederkip na. Zo leren ze van alles van waar ze eten en drinken moeten zoeken tot de 'pieptaal'. Kuikens piepen regelmatig. Er zijn verschillende soorten piepen. Ze piepen bijvoorbeeld hard als ze schrikken. Op die manier waarschuwen ze elkaar. Kippen gebruiken 28 verschillende geluiden om de andere kippen duidelijk te maken wat er aan de hand is. Door goed naar hen te luisteren en te kijken kun je hun taal leren verstaan.

Een paar voorbeelden: gakelen, pooooohk, pok, pok, pok. Een langgerekt geluid gevolgd door korte geluiden. Het klinkt wat zeurderig en mopperig en dat willen ze dan ook laten merken. Hennen doen dat bijvoorbeeld als ze een ei willen leggen en het nest is bezet. Als de kippen gewend zijn om op een vaste tijd voer te krijgen en de verzorger is te laat dan maken ze ook dat geluid.

Kakelen. Pok, pok, poohk. Het is enthousiaste geluid wat je hoort als een hen een ei gelegd heeft.

Kippen hebben bijvoorbeeld ook een angstschreeuw en een pijnschreeuw. Voor het slapen gaan kun je ze horen kirren.

Samen in een hok en pikken

Kippen blijven het liefst bij elkaar in de buurt. Bij onraad waarschuwen ze elkaar. Pikken hoort bij kippen. Kuikens pikken al voorzichtig naar elkaar. Zo leren ze elkaar en elkaars reacties kennen.

Kuikens letten ook op het pikken van andere kuikens. Ze doen het na.

Kippen regelen zelf met hun gedrag wie er de baas is en wie niet. Ze kennen zelfs een rangorde. Ze zorgen dat die rangorde er komt door naar elkaar te pikken. Door deze rangorde weet iedere kip wie er naar haar kan pikken. We noemen het de pikorde. Kippen weten door de pikorde voor wie ze opzij moet gaan. Ze weet ook wie er voor haar opzij gaat. Dat geeft rust in de toom.

Een haan laat weten aan een hen dat hij bij haar hoort. Dat doen ze zo. De haan heeft een lekker hapje in zijn bek en maakt pikbewegingen naar de grond. De hen weet; 'ik mag iets uit zijn snavel pikken'. Als er twee hanen in hetzelfde hok zitten, kunnen ze vechten tot duidelijk is wie de baas is.

Verzorging:

Pakken en vasthouden

Een kip pakken vraagt een beetje voorbereiding. Zorg dat je een kleine ruimte maakt in een hoek van het hok door een schot neer te zetten. Beweeg je langzaam naar de kip toe, houd je handen hoog boven de kip en drijf het dier rustig in een hoek. Pak het dier dan snel van boven. Houd de vleugels tegen het lichaam. 's Avonds is het makkelijker want in het kun je een kip zo van de zitstok pakken.

Kippen hanteren kan op twee manieren: houd de kip met beide handen om het lichaam en je duimen op de rug van de kip. Of houd een hand onder en een hand boven de kip. De hand onder de kip steekt met, van voren af gezien, een vinger tussen de poten van de kip door. De hand boven de kip is gespreid.

Eten en drinken

Kippen nemen een snavel vol water en houden daarna hun kop achterover. Zo kan het water opgenomen worden. Duiven kunnen water opzuigen. Dat kunnen kippen niet. Dagelijks schoon drinkwater geven in een schone waterbak is erg belangrijk.

Er zijn meer goede soorten voer voor kippen. Het is even uitzoeken welk voer goed bevalt. Belangrijk is dat voer niet te oud is of muf ruikt. Als je van voer verandert, doe dit dan geleidelijk. Meng het voer dat je wilt gaan geven met het voer waar je mee wilt stoppen. Doe in het mengsel steeds meer het voer dat je wilt gaan geven.

Een schoon kippenhok

Het hok van kippen moet regelmatig schoongemaakt worden. De bodem moet niet te vochtig worden, want vochtige bodems zijn een bron van besmetting met ziektekiemen.

Er zijn kippenhokken in allerlei soorten en maten. Vaak is er ook een ren bij. Op internet is er van alles te vinden over kippenhokken. Tekeningen en plaatjes staan ook in het kippenboekje van KLN en op internet.

Een speeltje voor de kip

Pikken en krabben hoort bij kippen. Als kippen in een omgeving leven waar ze niet of minder kunnen krabben gaan ze veel meer naar andere dingen en elkaar pikken. Ze vervelen zich dan. Niet alle kippen hebben daar evenveel aanleg voor, maar hard naar elkaar pikken kan vervelende gevolgen hebben. Dan is het beter te zorgen dat voor genoeg ruimte en bezigheden, zoals graankorrels zoeken in de bodembedekking, voldoende ruimte of iets eetbaars ophangen (bijvoorbeeld een stronk boerenkool). Iemand bedacht pikspeeltjes voor zijn naar elkaar pikkende kippen. Dat hielp. Je kunt die speeltjes in de ren ophangen. Een paar voorbeelden: een bosje met verschillende soorten en kleuren touw, en zelfgemaakt mandje van gaas waar steeds iets in gedaan kan worden om naar te pikken.

Naar een tentoonstelling

Als je een kleindiertentoonstelling bezoekt kun je veel verschillende kippenrassen bekijken. De kippen worden daar gekeurd. Keurmeesters bekijken of een kip mooi is. Zij vinden een kip mooi als het dier de raskenmerken goed laat zien. Je kunt aan een liefhebber van kippen vragen hoe dat gaat of in het kippenboekje van de KLN kijken op bladzijde 20. Liefhebbers zorgen ervoor dat hun dieren er heel goed verzorgd uitzien als ze hen naar een tentoonstelling brengen.

Paren en broeden

De haan pronkt, lokt en treedt de hen (fokkerstaal). Vaak nodigt de hen hem hiervoor uit door wat lager te gaan staan en de vleugels wat te spreiden. Het treden zorgt voor bevruchte eieren.

Als een hen broeds wordt, zet ze haar veren wat uit en gaat steeds vaker op het legnest zitten. Als er een aantal eieren liggen blijft ze zitten. Als ze broeds is, verdedigt ze haar eieren. Dan laat je het dier met rust. Een broedse hen zit 21 dagen. Daarna komen de kuikens uit. Ze drogen daarna onder de hen. Kuikens kunnen al snel met de kloek door het hok lopen. Een hen met kuikens noemen we een kloek (fokkerterm!). Ze leert haar kuikens welk eten ze moeten oppikken en waar ze kunnen drinken. De kuikens doen haar na.